

Szarka Gyula – Szálinger Balázs

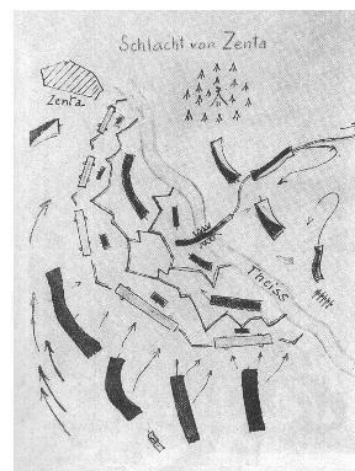
ZENTA, 1697

A Soproni Petőfi Színház és a Zentai Magyar Kamaraszínház koprodukciójában készült előadás a néző számára két szempontból is különleges: egyrészt nagyon keveset tud arról a **történelmi korról**, amelyből a színpadon megelevenedő történet vétegett, másrészt egy ritkán látható és hallható műfajjal, a **rockoperával** találkozik. Nem haszontalan talán, ha az alábbi sorok könnyebbé teszik ezt a találkozást.

A történetről. A zentai csata bár múltunk nagy dicsőségei közé tartozik, kevésbé került be a köztudatba, pedig jelentősége világtörténelmi. A Savoyai Jenő által vezetett egyesült keresztény hadak 1697. szeptember 11-én a város határában világra szóló csatát nyertek a török seregekkel szemben, ugyanis ezzel a diadallal szabadult fel majdnem egész Magyarország az oszmán hódítás alól. A győzelem eredménye az 1699-ben megkötött karlócai béke, mellyel lezárul a törökök közép-európai térhódítása.

A zentai csata az egyik legvéresebb két órát hozta az akkori idők harcosainak. Savoyai szeptember 11-én lepte meg a Tiszán félig átkelt török sereget. Egy hídfőnél beszorították a sáncok közé a török gyalogságot, a hídon történő lovassági átvonulást és kitörést pedig ágyútűzzel akadályozták meg. A visszavonulást elvágták a hajóhíd lerombolásával. A törökök harmincezer embert vesztek, elesett Elmas Mohamed nagyvezér is, a császári oldalon hétszázan haltak meg. (Sok adat látott napvilágot a török, illetve osztrák hadsereg létszámáról. Mindent figyelembe véve a törökök létszámát 140.000-re, az osztrák hadseregét mintegy 70.000-re tehetjük.) A császári seregek hadizsákmánya óriási volt, a sátrak és egyéb felszerelés mellett lőszerrel felpakolt kocsik, ágyúk – száz nagy, hatvan kicsi –, 5400 ágyúgolyó, 62 hajó, nyolcezer ló, 28.000 kg lőpor, 9000 kg puskatöltény, 532 bomba, tizenkétezer élő marha és teve, valamint a török hadipénztár is Savoyai birtokába került. Az oszmánok oldalán harcoló Thököly Imre halottnak tette magát a csatatéren, aztán a túlsó partra úszott. A magatartása, menekülése a török világ végét szimbolizálta Magyarországon.

Piano della battaglia di Zenta (1697); disegno del XVII° sec.

A rockopera műfajáról. Hogy miképpen lesz ebből a színes, szélesvásznú filmet követelő történetből színpadon megjeleníthető előadás, arra vonatkozóan érdemes odafigyelni *Pataki András rendező* szavaira: „Az előadás nem történetet mesél klasszikusan, hanem állapotokat, képeket, helyzeteket mutat be, hús-vér szereplőket ábrázol a dalok, a zene segítségével, markáns szövegekkel, hasonlóan az operához.” Megjelennek a történelmi figurák, de bekerült egy fikciós szerelmi szál is a rockoperába – Deák Pál huszárezredes és Eric Fayol francia hadmérnök lányának, Julie-nek az egymásra találása.

A néző a történetet apró szituációkból, voltaképpen a rockoperai áriák segítségével építheti fel saját magának. Miközben a szereplők által énekelt dalok egyrészt kellő információval szolgálnak a háttérben futó *cselekmény tér-idő koordinátáinak meghatározására*, addig a zene és a szöveg együttesen ad hírt azokról a *belső lelki folyamatokról*, amelyek a szereplők igen nehéz, gyakran súlyos *erkölcsi kérdéseket is fölvető döntési helyzeteihez* vezetnek.

Érdeemes ezek közül felidézni néhányat:

1. Mi mozgatja a hadvezér, Savoyai cselekedeteit, döntéseit? Miről árulkodnak a közte és Heister tábornok között zajló zenei pengeváltások?
2. Miért érkezik az osztrák–magyar sereg táborába Julie Fayol, a francia hadmérnök lánya? A hirtelen fellobbanó szerelem közte és Deák Pál ezredes között milyen dilemma elé állítja eredeti céljával kapcsolatban?
3. Milyen feszültséget teremt a történet ott, ahol igazából semmiféle drámai feszültség nem létezik: Laczó Tamás és Hajós Anna románcában?
4. Hogyan változik át a „technokrata” beállítottságú, a megélhetést és a szakmaiságot az erkölcsi tartás elé helyező Eric Fayol hadmérnök élete „apró”, személyes tragédiává?
5. Milyen szerepet játszik a katonai erény és a hazaszeretet Deák Pál és Thököly Imre párhuzamos történetében? A számkivetettségnek miféle fokozatait járja be Thököly a történet során?

S akkor még nem beszéltünk olyan *dramaturgiai és rendezői megoldások*ról. Laczó Tamás és Hajós Anna történetében a térbeli és lelki közelséget (tulajdonképpen a belső konfliktus nélküli egységet és azonosságot) a csak a végtelenben találkozó párhuzamosok geometriájának feszültségével ábrázolja az előadás. Hasonlóan erős feszültséget teremt, ahogyan térben és időben meg a zenei kifejezésben is egymás mellé állítódik a két katonáember, Deák Pál és Thököly Imre megmérettetése a katonai és az erkölcsi kiválóság tekintetében. De ugyanígy válik drámai feszültséggel teli képpé az első felvonás fináléja, ahol a magyar néptáncot járó párok sorra tűnnek el a dilemmájával egyre magányosabbá váló Julie Fayol mögül („él az apád, / de elpusztul Erdély s Magyarország”). Hasonlóan fontos képi elem, hogy az előadás metaforikus „halál”-jelenetében akrobaták is szerepelnek. Ők testesítik meg a Bibliában feltűnő négy lovas, akik az elterjedt értelmezés szerint a viszály, a háború, az éhínség és a halál jelképei. S nem véletlen a gyerekszereplők arany színű jelmezbe öltözött kara sem, ők a barokk allegóriákban azok a szereplők, akik a vitézi erények nyomán az élet céljának elérését (a halált) követően angyalszárnyon viszik az égbe a vitézi lelkeket.

A zenéről és a librettóról. Szarka Gyula, a rockopera Kossuth-díjas zeneszerzője elmondta egy interjúban, hogy a kilencven perces zenei anyagban a stílusok átfedik egymást, miközben egységes, mai fülnek szóló hangzásvilág létrehozására törekedett. A történet követi a zenét, amely előbb született meg, mint a szövegek. Nagyon jól tudtak együtt dolgozni Szálinger Balázs költővel: az *Álmos legendája* című előadás után ez már a második közös munkájuk.

Aminek még érdemes utánajárni...

Verkfilm a zentai előadáshoz

<https://www.youtube.com/watch?list=RDwR0bh-uIMg0&v=wR0bh-uIMg0>

Interjúk

https://www.mediaklikk.hu/radio-lejatszo-kossuth/?date=2018-09-03_21-05-00&enddate=2018-09-03_21-40-00&ch=mr1

Tudósítás az m5 tévécsatornán

<https://www.soproniszinhas.hu/hirek/1310-fopropa-esocseppekkel.html>

Három dal a rockoperából

<https://www.soproniszinhas.hu/hirek/1236-zenta.-1697.-hangrobbanas-jon!.html>

